

Nr 6.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels o c k motioner som väckts i anledning av propositionen.

Genom en den 15 januari 1954 dagtecknad proposition nr 57, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att med bifall till under särskilda punkter upptagna förslag medgiva,

1. att till ärkebiskopen må från och med den 1 juli 1954 tills vidare ur kyrkofonden utgå biträdesersättning, som avses i 29 § 7 mom. prästlöne-reglementet, med högst 8 500 kronor för år;

2. att från och med den 1 juli 1954 tills vidare enahanda bidrag ur kyrkofonden, som nu må utgå till avlönande av vissa av diakonistyrelsens sekreterare, enligt Kungl. Maj:ts beprövande även må utgå till avlönande av en hos diakonistyrelsen anställd gymnasistsekreterare;

3. att enligt Kungl. Maj:ts beprövande bidrag ur kyrkofonden må från och med den 1 juli 1954 tills vidare utgå till avlöningen av föreståndarna för diakonianstalterna, lekmannaskolan i Sigtuna och Stockholms stadsmission med ett årligt belopp av 2 000 kronor för var och en av nämnda befattningshavare;

4. att Ulrika Eleonora svenska församling i London befrias från skyldigheten att för åren 1952—1954 till kyrkofonden inbetala det årliga belopp av 660 pund sterling, varmed församlingen eljest har att bidra till den ur kyrkofonden utgående avlöningen till församlingens kyrkoherde; samt

5. att det jämlikt 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond tills vidare med högst 50 000 kronor för budgetår utgående anslaget till extra utgifter må för budgetåret 1954/55 tillfälligt höjas med 20 000 kronor för beviljande av ett bidrag å sistnämnda belopp till Lutherska världsförbundets svenska sektion för bestridande av dess medlemsavgift till förbundet.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta, likalydande motioner, nämligen nr 395

i första kammaren av herr Thun, Edvin, och nr 505 i andra kammaren av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

I motionerna hemställes »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om avlönings- och resebidrag ur kyrkofonden till en gymnasistsekreterare».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl motionärerna åberopat för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Sedan år 1937 har bidrag ur kyrkofonden utgått till avlöande av fyra hos diakonistyrelsen anställda sekreterare, nämligen församlingssekreteraren, förste och andre ungdomssekreterarna samt skol- och seminaristsekreteraren. Genom beslut av 1953 års riksdag (prop. 1953: 96 s. 12 ff och rskr. 181) har från och med innevarande budgetår genomförts en viss ändring av grunderna för avlöningsbidragets beräkning. Enligt nämnda beslut må från och med den 1 juli 1953 tills vidare, enligt Kungl. Maj:ts beprövande, bidrag ur kyrkofonden utgå till avlöande av angivna sekreterare med ett årligt belopp, som *dels* motsvarar halva årslönen för fyra stiftsadjunkter enligt lägsta löneklass i för Stockholm gällande dyrtor *dels* innefattar ett skäligt bidrag till sekreterarnas resor (tills vidare 5 000 kronor eller 1 250 kronor per sekreterare).

I skrivelse den 2 november 1953 har *diakonistyrelsen* hemställt, att enahanda bidrag, som nu utgår till avlöande av förutnämnda sekreterare, måtte från och med den 1 juli 1954 tills vidare ävenledes utgå till täckande av löne- och resekostnaderna för två eller, om detta ej kan beviljas, en gymnasistsekreterare hos styrelsen. Till stöd för sin hemställan har *diakonistyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Diakonistyrelsen har hos sig anställda, förutom de sekreterare till vilkas avlöande bidrag nu utgår och föreståndaren för lekmannaskolan i Sigtuna, ytterligare sju prästerliga sekreterare, nämligen direktorn, en socialsekreterare, en folkbildningssekreterare, två söndagsskolesekreterare, en scoutsekreterare och en gymnasistsekreterare. Den anställde gymnasistsekreteraren har en uppgift, som på gymnasiernas område svarar emot skol- och seminaristsekreterarens uppgift beträffande seminarierna. Enligt sin rapport för 1952 använde gymnasistsekreteraren för läroverksbesök 92 dagar, för gymnasistmöten och gymnasistdagar 60 dagar och för konferenser och sammanträden 74 dagar. Därunder höll han 47 morgonböner, 39 lektionsföredrag, 43 andra föredrag, 13 lektioner och dessutom betraktelser och bibelstudier, meditationer m. m.

Till följd av det stora och ständigt ökade antalet gymnasier i landet medhinner gymnasistsekreteraren på inget sätt sin uppgift såsom önskvärt vore, och hos diakonistyrelsen har gjorts framställning om anställande av ytterligare en gymnasistsekreterare. Styrelsen har dock redan, trots bidrag från Sveriges kristliga gymnasiströrelse, svårigheter att få medel att avlöna den redan anställde gymnasistsekreteraren.

Över diakonistyrelsens framställning har, efter remiss, yttranden avgivits av *kammarkollegiet*, *statskontoret* och *skolöverstyrelsen*.

Kammarkollegiet har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande.

Av vad som anförts i diakonistyrelsens förevarande framställning samt i styrelsens berättelse till 1953 års kyrkomöte (sid. 6) rörande den verksamhet, som bedrivs av gymnasistsekreteraren, synes framgå, att denne sekreterare fyller en uppgift, som icke kan anses vara mindre betydelsefull från kyrklig synpunkt än den uppgift, som ankommer på skol- och seminaristsekreteraren.

Beträffande nu utgående bidrag till diakonistyrelsen har kollegiet i tidigare avgivna utlåtanden framhållit, att bidragets åtnjutande borde vara beroende av en prövning, huruvida styrelsen i anseende till inkomster och utgifter samt ekonomisk ställning i övrigt kunde anses vara i behov av bidraget. Motsvarande synpunkter torde böra anläggas, då fråga nu är om bidrag till avlönande av ytterligare en eller två sekreterare (gymnasistsekreterare).

Vidkommande styrelsens ekonomiska förhållanden framgår av förutnämnda berättelse till kyrkomötet, att räkenskaperna för åren 1951 och 1952 visat underskott med respektive 55 552 kronor 26 öre och 4 204 kronor 85 öre. Det stora underskottet 1951 torde emellertid till större delen ha berott på de betydande avskrivningar, vilka — enligt vad som under hand inhämtats från diakonistyrelsen — verkställts i samband med viss omläggning av bokföringen för vinnande av större överskådlighet och mera rationella grunder för denna bokföring och vilka förty varit av formell natur. Men räkenskaperna har för år 1951 även visat ett icke ringa faktiskt underskott.

Om styrelsens ekonomi beträffande åren 1951 och 1952 har i berättelsen till kyrkomötet (sid. 16) anförts:

»7. Styrelsens ekonomi inger vissa bekymmer. Räkenskaperna för periodens båda år visa underskott. Detta underskott skulle varit avsevärt större om de pensionsfondsavsättningar gjorts, som styrelsen anser nödvändiga med hänsyn till förpliktelserna mot de anställda. I syfte att förbättra den ekonomiska situationen har styrelsen dels tillsatt en besparingskommitté, dels utsänt en vädjan om en Olavus Petri-gåva till styrelsens verksamhet. Såväl kommitténs arbete som insamlingen pågår vid här redovisade periods slut.»

Styrelsens utgifter för år 1952 (620 114 kronor 13 öre) visar en betydande stegring jämfört med utgifterna för år 1951 (393 103 kronor 31 öre) samt utgifterna för åren 1948, 1949 och 1950 (respektive 267 124 kronor 76 öre, 313 329 kronor 33 öre samt 278 895 kronor 72 öre). Detta har, enligt vad som under hand inhämtats, huvudsakligen — nämligen såvitt angår ett belopp av cirka 160 000 kronor — berott på ökning av lönerna till styrelsens befattningshavare, vilka löner utgå i anslutning till de bestämmelser som gäller för statens tjänstemän, ävensom på inrättandet av vissa nya tjänster. För täckande av de ökade utgifterna har bland annat måst tagas i anspråk en del medel av engångsnatur, såsom exempelvis 120 000 kronor ur Olavus Petri-gåvan samt hela Lewinska testamentsfonden å 102 330 kronor 33 öre. Styrelsens ekonomiska ställning synes därför, såsom framhållits i berättelsen, vara ägnad att ingiva bekymmer, och det torde vara

av synnerlig vikt, att alla möjligheter till besparing och rationalisering tillvaratages.

På grund av vad sålunda anförts rörande dels behovet av gymnasistsekreterare dels ock diakonistyrelsens ekonomiska förhållanden har kollegiet — under förutsättning att förut antydda åtgärder med avseende å styrelsens ekonomi vidtagas — icke något att erinra emot att till avlönande av en gymnasistsekreterare hos styrelsen utgår bidrag ur kyrkofonden efter de grunder, styrelsen angivit, d. v. s. med belopp motsvarande halva avlöningskostnaden för en stiftsadjunkt i Stockholm jämte resekostnadsersättning med 1 250 kronor. Hela bidraget till denne sekreterare skulle sålunda bliva (8 232 + 1 250 =) 9 482 kronor.

Statskontoret har i ärendet anført huvudsakligen följande.

Av vad som tidigare förekommit rörande anvisande av bidrag till avlönande av vissa sekreterare hos diakonistyrelsen framgår, att bidrag till diakonistyrelsen ur kyrkofonden avsetts utgå endast i den mån sekreterarnas verksamhet är likartad med den, som utövas av församlingspräster eller stiftsadjunkter samt att vid fastställande av omfattningen av detta slag av verksamhet, densamma ansetts motsvara hälften av fyra sekreterares arbetstid. En ökning av bidraget till styrelsen synes med denna utgångspunkt endast böra ifrågakomma, därest sekreterarnas prästerliga arbetsuppgifter vidgats. Något stöd för att så varit fallet kan icke inhämtas av handlingarna i ärendet. Erinras må, att enligt vad statskontoret under hand erfarit inom diakonistyrelsen nyligen tillsatts en kommitté som fått i uppdrag att utreda diakonistyrelsens organisationsproblem. Resultatet av denna utredning synes böra inväntas, innan storleken av bidragen till styrelsen tages under omprövning. Det synes även — med hänsyn till den oerhörda ökning av utgifterna som ägt rum under senare år — böra framhållas, att den nuvarande organisationen icke synes ha uppbyggts med tillräckligt beaktande av förutsättningarna på längre sikt för verksamhetens finansiering. Ämbetsverket förutsätter därför, att den utredning, som nu pågår, icke kan undgå att fixera den ekonomiska ram, inom vilken styrelsens organisation i framtiden bör hållas. Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig statskontoret icke nu kunna tillstyrka, att diakonistyrelsen ur kyrkofonden erhåller ökat bidrag för verksamheten.

Skolöverstyrelsen har förklarar sig icke ha något att erinra mot bifall till diakonistyrelsens framställning.

Departementschefen. Chefen för ecklesiastikdepartementet, *statsrådet Persson*, har i propositionen under ifrågavarande punkt anført följande:

»Vid tillkomsten av nu gällande kyrkofondslag år 1932 gavs åt lagens 6 § en sådan lydelse, att Kungl. Maj:t skulle med stöd av densamma kunna bevilja bidrag ur kyrkofonden till avlönande av vissa hos diakonistyrelsen anställda sekreterare. Anledningen härtill var, att ifrågavarande sekreterares prästerliga verksamhet ansågs på ett lyckligt sätt suppleras församlingsprästers samt stifts- och kontraktsadjunkternas arbete. Då nyss avsett avlöningsbidrag första gången beviljades åt diakonistyrelsen, beräk-

nades detta med utgående från att fyra av diakonistyrelsens sekreterare — nämligen församlingssekreteraren, förste och andre ungdomssekreterarna samt skol- och seminaristsekreteraren — under hälften av sin arbetstid fullgjorde arbetsuppgifter likartade med dem, som ankommer på församlingspräster samt stifts- och kontraktsadjunkter. Nämnda utgångspunkt bibehölls vid den ändring av grunderna för avlöningsbidragets beräkning, som genomförts från och med innevarande budgetår och för vilken jag redogjort i det föregående.

Diakonistyrelsen har till stöd för sin framställning om motsvarande avlöningsbidrag till styrelsens gymnastisekreterare åberopat, att den — från och med den 1 januari 1951 — anställde gymnastisekreterarens verksamhet med avseende å gymnasieungdomen svarar mot skol- och seminaristsekreterarens beträffande eleverna i seminarierna.

Såsom kammarkollegiet framhållit torde gymnastisekreteraren fylla en uppgift, som icke kan anses mindre betydelsefull från kyrklig synpunkt än den, som ankommer på skol- och seminaristsekreteraren. I motsats till statskontoret anser jag det väl förenligt med hittills tillämpade grundsatser för beviljande av avlöningsbidrag till diakonistyrelsen att även medgiva dylikt bidrag till avlönande av styrelsens gymnastisekreterare. Att till skol- och seminaristsekreteraren överföra de på gymnastisekreteraren nu ankommande arbetsuppgifterna torde på grund av det stora antalet gymnasier icke vara möjligt. Med hänsyn till det anförda och då diakonistyrelsen — såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen — är i stort behov av ekonomiskt stöd anser jag mig böra tillstyrka, att från och med den 1 juli 1954 tills vidare enahanda bidrag ur kyrkofonden, som nu må utgå till avlönande av vissa av diakonistyrelsens sekreterare, enligt Kungl. Maj:ts beprövande även må utgå till avlönande av en hos diakonistyrelsen anställd gymnastisekreterare.»

Till stöd för det ovan under punkt 3 upptagna förslaget om bidrag ur kyrkofonden till avlöningen av föreståndarna för diakonianstalterna, lekmannaskolan i Sigtuna och Stockholms stadsmission med ett årligt belopp av 2 000 kronor för var och en av nämnda befattningshavare har *departementschefen* i propositionen anfört bland annat följande.

Sedan Kungl. Maj:t i skrivelse till 1953 års kyrkomöte begärt kyrkomötets yttrande i fråga om upphävande av lagen den 28 juni 1935 (nr 445) om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst, hade kyrkomötet i skrivelse den 9 oktober 1953, nr 40, bland annat hemställt om åtgärder, varigenom huvudmännen till de i emeritilönelagen avsedda prästmännen finge kompensation ur kyrkofonden för de avgifter huvudmännen efter ett upphävande av nämnda lag hade att erlagga för pensionering av sagda prästmän genom statens pensionsanstalt.

Vidare hade kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1953, nr 11, anhållit dels att diakonianstalterna måtte erhålla anslag ur kyrkofonden till avlöning och pensionering av de vid anstalterna anställda prästerna dels o c k att hela frågan om diakoniens infogande i kyrkans organisation snarast möjligt måtte utredas.

Departementschefen hade den uppfattningen, att såväl sistnämnda båda frågor som frågan om bidrag ur kyrkofonden till huvudmännen till de i emeritilönelagen avsedda prästmännen, såvitt avsåge pensioneringen av föreståndarna för diakonianstalterna, lämpligen borde prövas i ett sammanhang. En förberedande utredning rörande diakoniens inorganisering i svenska kyrkan och vad i övrigt förekommit vid frågans behandling å kyrkomötet hade emellertid givit vid handen, att den fortsatta prövningen av berörda fråga kunde komma att bli tidsödande. Med hänsyn härtill och då diakonianstalterna för närvarande vore i påtagligt behov av ekonomisk hjälp, ville departementschefen icke motsätta sig att diakonianstalterna i anslutning till upphävandet av emeritilönelagen erhöle ett begränsat understöd ur kyrkofonden. Detta understöd borde emellertid av bland annat tekniska skäl icke avvägas så att det finge karaktären av ett slags kompensation för bortfallet av den avgiftsfria tjänstepensionering av anstaltsföreståndarna, som emeritilönelagen innebure. I stället förordade departementschefen, att understödet finge formen av ett årligt bidrag till föreståndarnas avlöning, vilket bidrag skäligen borde avvägas till 2 000 kronor för var och en av dem. Samma bidrag borde även utgå till avlöningen av föreståndarna för lekmannaskolan i Sigtuna och Stockholms stadsmission, vilka inrättningar vid emeritilönelagens tillkomst likställts med diakonianstalterna. Däremot syntes det departementschefen icke föreligga tillräckliga skäl för att utsträcka ifrågavarande understöd ur kyrkofonden till att avse jämväl de i emeritilönelagen inbegripna tjänst innehavarna i de centrala kyrkliga styrelserna (diakoni-, missions- och sjömansvårdsstyrelserna).

Utskottet har inhämtat, att sistnämnda styrelser erhåller medel till sin verksamhet genom bland annat årliga rikskollekter, uppgående till betydande belopp, samt att årliga bidrag ur kyrkofonden i annan ordning utgår till avlönande av vissa befattningshavare hos diakonistyrelsen och sjömansvårdsstyrelsen.

Utskottet.

Vad i propositionen under punkterna 1 och 3—5 anförts föranleder icke någon utskottets erinran.

Under punkt 2 i propositionen föreslås, att riksdagen skall medgiva bidrag ur kyrkofonden till avlönande av en hos diakonistyrelsen anställd gymnasistsekreterare.

I motionerna I: 395 och II: 505 yrkas avslag å propositionen i denna del. Motionärerna anför såsom skäl för detta yrkande i första hand att enligt de grunder, som hittills tillämpats för bidrag ur kyrkofonden till avlönande av sekreterare hos diakonistyrelsen, det syntes svårt att låta kyrkofondsmedel utgå till gymnastisekreterarens lön. Vidare ifrågasattes i motionerna behovet och lämpligheten av en på gymnasierna inriktad verksamhet från diakonistyrelsens sida. I sistnämnda hänseende uttalas betänkligheter mot denna verksamhets inverkan på undervisningen i gymnasierna. Slutligen åberopar motionärerna såsom grund för avslagsyrkandet diakonistyrelsens ovan berörda uppgifter om sin ekonomi samt vad kammarkollegiet och statskontoret i sina yttranden anfört i anledning därav.

Av den redogörelse som diakonistyrelsen lämnat om gymnastisekreterarens verksamhet framgår, att denna till sin art nära överensstämmer med de uppgifter inom ungdomsvården, vilka speciellt åvilar stiftsadjunkterna. Utskottet finner därför motionärernas förstahandsinvändning icke befogad.

Enligt vad utskottet inhämtat, har Sveriges kristliga gymnastiströrelse haft en gymnastisekreterare anställd och ensam svarat för dennes lön under tiden från början av detta århundrade till 1951, då diakonistyrelsen övertog ansvaret för gymnastisekreterarens verksamhet och de ekonomiska förpliktelserna i samband därmed. Gymnastiströrelsen har dock även därefter lämnat bidrag till sekreterarens lön. Det förhållandet att befattningen således ursprungligen tillkommit på enskilt initiativ och under en lång följd av år vidmakthållits med tillhjälp av medel, anskaffade på enskild väg, tyder enligt utskottets mening på att gymnastisekreterarens arbete fyllt ett behov. Diakonistyrelsens ovan återgivna uppgifter om verksamhetens nuvarande omfattning ger likaledes belägg härför. Då utskottet förutsätter, att denna verksamhet bedrivs så, att den icke inverkar störande på undervisningen i gymnasierna, anser utskottet icke heller motionärernas nu avhandlade skäl för avslagsyrkandet bärande.

Däremot inger upplysningarna om diakonistyrelsens ekonomi utskottet större betänkligheter. Det förefaller som om styrelsen icke tillräckligt beaktat nödvändigheten av att begränsa sin verksamhet efter vad styrelsens ekonomiska resurser medger. Utskottet anser i likhet med statskontoret det ofrånkomligt, att den ekonomiska ram, inom vilken styrelsens organisation måste hållas, fastställs. Skäl talar onekligen för statskontorets och motionärernas ståndpunkt att avvakta resultatet av den av styrelsen enligt uppgift igångsatta utredningen rörande styrelsens ekonomi och organisation, innan ifrågavarande bidrag beviljas. Utskottet har emellertid med hänsyn till den långa tid under vilken gymnastisekreteraren varit i verksamhet och till diakonistyrelsens akuta behov av ekonomiskt stöd icke velat motätta sig bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet får sålunda med avstyrkande av motionerna tillstyrka bifall till propositionen på denna punkt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 395 och
II: 505, bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 23 februari 1954.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Lindahl¹ *, Grym, Ivar Nilzon, Jansson i Hällefors, Ebbe Ohlsson, Herbert Hermansson, Lindgren² och William Ohlsson;

från a n d r a kammaren: herrar Andersson i Löbbo¹ *, Johansson i Torp², von Seth¹ *, Nyberg och Andersson i Dunker² *, fru Torbrink, herrar Persson i Appuna och Andersson i Ryggestad, fru Boman² samt herrar Nestrup¹ * och Jansson i Benestad¹ *.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

1) Endast såvitt avser punkterna 1 och 2 i propositionen.

2) » » » » » 3—5 » »

Reservation

av herr *Persson* i Appuna, som ansett

d e l s att utskottets utlåtande, såvitt avser punkt 2 i propositionen, bort ha följande lydelse:

»Under punkt 2 i propositionen föreslås, att riksdagen skall medgiva bidrag ur kyrkofonden till avlönande av en hos diakonistyrelsen anställd gymnasistsekreterare.

De grunder som hittills tillämpats vid beviljande av bidrag ur kyrkofonden till avlönande av fyra hos diakonistyrelsen anställda sekreterare har varit, att dessa sekreterares verksamhet är likartad med den, som utövas av församlingspräster eller stiftsadjunkter, samt att av sekreterarnas arbetstid hälften ansetts omfatta verksamhet av sådant slag. En ökning av bidraget till styrelsen synes med denna utgångspunkt utskottet ej motiverad.

Det kan vidare, såsom i motionerna I: 395 och II: 505 framhålles, synas betänkligt 'att överlåta en del av kristendomslektionerna i gymnasiet — med den starkt begränsade tiden för ämnet — på yngre teologer från diakonistyrelsen'. Det bör också påpekas, att denna sekreterares medverkan i morgonbönerna måste få mycket liten betydelse, om han skall dela upp sin tid på landets alla gymnasier.

Redan av den anledningen att diakonistyrelsens ekonomi, som framhållits i styrelsens berättelse till 1953 års kyrkomöte, visar underskott samt att förpliktelserna mot de anställda inte kunnat uppfyllas, synes det utskottet ej tillrådligt att binda sig för nya tjänster.

Utskottet anser i likhet med statskontoret det ofrånkomligt, att den ekonomiska ram, inom vilken styrelsens organisation måste hållas, fastställas. Skäl talar enligt utskottets uppfattning för att avvakta resultatet av den av styrelsen enligt uppgift igångsatta utredningen rörande styrelsens ekonomi och organisation innan ifrågavarande anslag beviljas.»

d e l s o c k att utskottet i följd härav bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 395 och II: 505 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag under punkt 2 i förevarande proposition.